

ДРУШТВО | JUDGES'
СУДИЈА | ASSOCIATION
СРБИЈЕ | OF SERBIA

СУДСКИ РЕСУРСИ 2024.

СУДСКИ РЕСУРСИ 2024.

Ова публикација је део пројекта
„Акциони план за подршку Друштва судија Србије
Високом савету судства”
подржаног од стране Амбасаде Краљевине Холандије

Издавач

Друштво судија Србије

Аутори:

Снежана Бјелогрић

Рената Павешковић

Марко Дејановић

Дизајн и припрема

Неоартист

Штампа

Бирограф COMP

Друштво судија Србије

**Судски ресурси 2024.
– стање и препоруке –**

2024.

УВОД

Друштво судија Србије, уз подршку Амбасаде Краљевине Холандије, у периоду од септембра 2021. до августа 2024. године спровело је пројекат *Акциони план за подршку Друштва судија Србије Високом савету судства*. Пројекат се састојао од низа активности које су имале за циљ да препознају и анализирају одређене проблеме српског правосуђа, како би биле формулисане препоруке за унапређење положаја судија и судова зарад квалитетнијег и ефикаснијег рада. Будући да је овај пројекат коинцидирало са чињеницом да је председник Друштва судија Србије уједно и члан Високог савета судства, све активности спроведене пројектом представљале су одређени вид подршке Друштва судија Србије Високом савету судства, јер су неретко прикупљани подаци до којих Високи савет судства у редовним околностима није могао доћи услед ограничених капацитета Административне канцеларије.

Једна од активности која је била најзахтевнија за реализацију, а која је због прикупљених информација можда и најзначајнија, јесте обилазак основних и прекршајних судова. Ова активност имала је вишеструке циљеве. Пре свега, да се посетама судовима утврди какво је „стање на терену“, односно како изгледају судске зграде, кабинети, суднице, канцеларијски намештај и сви други материјални услови за рад, затим да провери колико, поред судија, судови имају сарадника, приправника, записничара и осталих запослених, као и да се из разговора са председницима и судијама препознају специфични изазови

које сваки суд има, а све у циљу утврђивања услова у којима судије раде.

Околност да је председник Друштва судија уједно и изборни члан Високог савета судства је пружила могућност председницима судова и судијама да са њим поразговарају, информишу се о актуелним дешавањима у правосуђу и будућим плановима, односно да се и на тај начин рад Савета учини видљивим, а комуникација са његовим члановима доступном.

Зарад спровођења ове активности, Друштво судија Србије оформило је пројектни тим који су чинили Снежана Бјелогрлић, председник Друштва судија Србије и члан Високог савета судства, Рената Павешковић, заменик председника Друштва судија Србије и председник Основног суда у Великој Плани и Марко Дејановић, шеф канцеларије Друштва судија Србије. Приликом формирања тима Друштво судија је водило рачуна да поред члана Савета, који је најбоље упућен у општа питања у вези са функционисањем судства, у пројектни тим буде укључен и председник суда, који има увид у појединачна питања са којима се може сусрести један суд у спровођењу своје надлежности.

Обиласци судова спровођени су у периоду од марта 2022. године до августа 2024. године. Током тог периода, пројектни тим Друштва судија посетио је укупно 80 основних и прекршајних судова у Србији, односно 51 основни и 29 прекршајних судова.

Пројекти тим је посетио основне судове у следећим градовима и општинама: Алексинцу, Аранђеловцу, Бачкој Паланци, Београду (I, II, III основни суд), Бору, Брусу, Ваљеву, Великој Плани, Великом Градишту, Вршцу, Деспотовцу, Димитровграду, Горњем Милановцу, Зајечару, Зрењанину, Ивањици, Јагодини, Књажевцу, Крагујевцу, Краљеву, Крушевцу, Куршумлији, Лазаревцу, Лебану, Лесковцу, Младеновцу, Неготину, Нишу, Новом Пазару, Новом Саду, Обреновцу, Панчеву, Параћину, Петровцу на Млави, Пироту, Пожаревцу, Пожеги, Прибоју, Пријепољу, Прокупљу, Руми, Сјеници, Смедереву, Сремској Митровици, Старој Пазови, Трстенику, Ужицу, Чачку и Шапцу, као и прекр-

шајне судове у: Аранђеловцу, Бачкој Паланци, Београду, Вршцу, Горњем Милановцу, Зајечару, Јагодини, Краљеву, Крушевцу, Лазаревцу, Лесковцу, Младеновцу, Неготину, Нишу, Новом Пазару, Обреновцу, Панчеву, Параћину, Пироту, Пожаревцу, Пожеги, Пријепољу, Прокупљу, Руми, Смедереву, Сремској Митровици, Трстенику, Чачку и Шапцу.

Приликом посета, пројектни тим је у организовао састанке са председницима судова, њиховим заменицима и/или секретарима судова, судијама и обишао зграде судова, суднице и кабинете.

МАТЕРИЈАЛНИ УСЛОВИ

Проверавајући материјалне услове за рад судија и суда уопште пројектни тим је извршио увид у стање сваке судске зграде, датум њеног последњег реновирања, просторне услове, односно број и величину судница и кабинета, адекватност простора за архиву, затим опремљеност рачунарима, штампачима и копијер машинама, адекватност столица за седење и осталог намештаја, број и стање возила којима суд располаже, приступ интернету и правно-информационом систему и друге материјалне услове и изазове који могу утицати на рад суда.

Општи утисак који важи за све наведене параметре је да је стање у судовима веома разнолико и неуједначено. Док поједине судије имају готово идеалне материјалне услове за рад, друге судије раде у потпуно непримереним условима који нису достојни суда. У каквим ће условима радити судије неретко одлучујућу улогу игра снажљивост председника суда, па тако они судови чији се председници посвете и додатно ангажују, било упорним обраћањима Министарству правде, било захтевима за донацијама усмереним иностраним донаторима или сарадњом са локалним самоуправама, изгледају условније и функционишу боље.

Међутим, у појединим судовима чак ни нарочито ангажовање председника не доноси резултате јер је стање изузетно лоше. Иако је за обављање функције председника суда пожељно да судија поседује менаџерске способности, погрешно је препустити да та околност има одлучујућу улогу у функционисању суда, што је неретко случај, већ је нужно стварање основних мате-

ријалних услова за рад судова системски решавати. Држава је дужна да обезбеди одговарајуће услове за достојанствен рад судија и запослених и то не само због њих, већ и због грађана који у њима траже заштиту својих права и који суд и судије треба да поштују, када им се обраћају у потрази за правдом и да поштују њихове одлуке.

Подсетићемо стога на европске стандарде. Према Мишљењу бр. 2 Консултативног већа европских судија „постоји очигледна веза између, са једне стране, финансирања и управљања судовима и, са друге, начелима Европске конвенције о људским правима; приступ правди и право на правично суђење нису гарантовани на одговарајући начин ако предмет не може бити размотрен у разумном року од стране суда који располаже одговарајућим средствима и ресурсима који му омогућавају ефикасан рад“.

У Извештају о финансирању правосуђа за 2015–2016. годину Европске мреже правосудних савета, једна од препорука је: „Судови морају добити онолико средстава колико им омогућава да испуне своју обавезу да обезбеде ефикасан и квалитетан систем за спровођење правде. Свака држава би стога требало да додели судовима одговарајуће ресурсе и опрему како би им се омогућило да раде у складу са стандардима утврђеним у чл. 6 Европске конвенције о људским правима, те да судије и судско особље имају предуслове за ефикасан рад.“

Судске зграде – локације

Претходна начелна констатација о разноликости и неуједначености услова рада, можда се најбоље огледа у погледу судских зграда, односно зграда у којима се налазе седишта судова. Најбоља ситуација је у оним судовима који се налазе у зградама које су наменски грађене за судове, јер су те зграде у државном власништву и просторно прилагођене потребама судова. У тим случајевима, услови се разликују у зависности од тога када је зграда изграђена, односно да ли је у међувремену реновирана

или није. Уласком у такве зграде, чак и када нису реновиране, грађани стичу утисак да су ступили у значајну државну институцију. Са друге стране, постоје и судови смештени у разноразне неадекватне зграде које ни на који начин не одговарају намени.

Можда и најочитија разлика у погледу материјалних услова рада између основних и прекршајних судова јесте управо питање судских зграда односно седишта судова. Док су основни судови углавном у зградама наменски прављеним за суд, прекршајни судови своја седишта веома често имају у зградама које нису у државном власништву, немају просторне капацитете потребне за одржавање рочишта или се неретко налазе у зградама неких других институција. Узроке овоме треба тражити у чињеници да су прекршајни судови до 2010. године били органи управе, па нису ни имали своје посебне зграде. Ипак, од увођења прекршајних судова у судски систем прошло је готово 15 година и држава би морала повести рачуна да и њихова седишта буду у зградама које одговарају потребама суда.

Најочитији примери неприхватљиво лоших услова у којима се налазе седишта прекршајних судова су:

Прекршајни суд у Крушевцу – Овај суд налази се у згради Полицијске управе Крушевца. На самом улазу у зграду Полицијске управе један омањи ходник води до неколико неуловних канцеларија које користи прекршајни суд. Ово не само да је непримерено због тога што судије и запослени немају основне просторне услове за рад, већ и због тога што грађани стичу утисак да је суд огранак полицијске управе који је ту да кажњава по налозима исте, а не независна грана власти.

Прекршајни суд у Краљеву – Слична је ситуација и са тим судом који има седиште у згради Градске управе Краљева, само што је ситуација још проблематичнија. Наиме, не постоји одвојен одређени део зграде који би представљао седиште суда, већ су канцеларије суда „раштркане“ по згради, те се по неколико канцеларија овог суда налази на 2–3 спрата зграде, међу канцеларијама органа локалне самоуправе. Притом, све је потпуно

неадекватно обележено, те је и члановима пројектног тима требало доста времена да пронађу канцеларију председника суда.

Прекршајни суд у Зајечару – Седиште суда се налази у згради од десетак спратова која се користи за комерцијалну употребу. Суд користи два спрата зграде, четврти и пети, а на осталим спратовима су адвокати, продавнице технике, намештаја, теретана итд. Околност да је простор суда комплетно реновиран указује да се није суд ту задесио сплетом околности, до изградње или сређивања новог адекватног простора рецимо, већ је наменски смештен у зграду која се користи у комерцијалне сврхе, што је такође непримерено и недопустиво.

У низ других градова прекршајни судови су смештени у зграде локалних самоуправа, попут прекршајних судова у Смедереву, Лесковцу и Параћину или се налазе у зградама које су припадале или још увек припадају разним приватним и државним предузећима, као што је случај са прекршајним судовима у Јагодини и Неготину, који просторно не испуњавају ни основне услове. Или, пак, деле зграде са другим субјектима који угрожавају достојност суда, као што је то случај са Прекршајним судом у Шапцу, који дели зграду са кладионицом! – у суд се улази кроз једва обележена врата на самим степеницама, непосредно поред огромног светлећег излога коцкарнице.

Основни судови су углавном у нешто бољој ситуацији по питању зграда у којима се налазе. Наравно, и овде постоје судови који су у општинским зградама, попут Основног суда у Димитровграду и Основног суда у Бору. Основни суд у Димитровграду не само да се налази у општинској згради, већ су и услови у којима судије раде крајње непримерени и не омогућавају ни спровођење основних процесних радњи. Наиме, две судије деле кабинет површине свега десетак квадратних метара, с тим што у том кабинету чак и држе рочишта – када један судија држи рочиште, други привремено мора напустити кабинет и „преселити“ се код неког од колега који у том тренутку нема суђења.

Међутим, можда и најлошија ситуација по питању седишта основних судова јесте управо у Београду. Управа, суднице и канцеларије Првог основног суда се налази на територији општине Нови Београд, која припада надлежности Трећег основног суда, док му је седиште на Врачару, у Катанићевој улици. Други основни суд се налази у на територији општине Врачар, која припада надлежности Првог основног суда. Трећи основни суд се налази на територији општине која припада његовој надлежности – Нови Београд, али је у плану селидба суда на општину Палилула, односно на територију која припада надлежности Другог основног суда, док му је званично седиште у Палати правде, која се налази на општини Савски венац и припада надлежности Првог основног суда. Да заврзлама буде још и већа, кривична или делови парничних одељења судова нису у истим зградама у којима се налази само седиште или судска управа, па је тако кривично одељење Првог основног суда на Врачару, у згради у којој је Други основни суд, кривично одељење Другог основног суда је у Палати правде на Савском венцу, а део парничног одељења Трећег основног суда на другом крају новобеоградске општине, у улици Тошин бунар. Архиве сва три суда се налазе у Вилиним Водама, на општини Палилула. Све је до те мере помешано и нелогично да вероватно ни адвокати када крену на суђења нису сигурни на коју страну града треба да се запуте, а тек грађани који немају свакодневни контакт са судом.

Има наравно и позитивних примера где се седишта судова налазе у зградама које су наменски грађене за судове и просторно одговарају потребама као што су: Палата правде у Крагујевцу, Основни суд у Лесковцу или Прекршајни суд у Београду. Ту је још низ других судова који су такође у добрим зградама, али им је потребно значајно уређење, односно реновирање.

Судске зграде – затечено стање и просторни капацитети

Опште стање у којем се налазе судске зграде је веома лоше. Очигледно је да се не издваја довољно новца за реновирање и одржавање зграда, већ се све препушта, као што смо већ рекли, сналажљивости председника суда. Тако су поједини судови, који су се нашли у неком од програма иностраних донатора, реновирани и опремљени, док други, пак, једва успевају да издвоје довољно средстава за кречење суда од новца који је намењен одржавању зграда. Озбиљније реновирање, које подразумева уградњу нове столарије, уређење фасаде, крова, струјне и водоводне мреже итд, у већини судова никада није рађено, односно стање је мање више онакво какво је било приликом изградње, а већина зграда је старија од пола века. Судови такође имају проблеме са безусловним архивама које се налазе у подрумима, крововима који прокишњавају, а поједини судови у тоалетима немају WC шоље, већ такозване „чучавце“. Грејање старих зграда, такође, ствара главобоље председницима судова, јер се загревање просторија врши преко старих пећи на угаљ или лож уље, које због лоше изолованости зграда зими праве огромне финансијске трошкове. Држава би морала да издваја значајно већа средства и посвети много више пажње одржавању судских зграда и обезбеђивању адекватних услова за рад судија.

Разноликост услова огледа се и у просторним капацитетима. Док у једном броју судова сваки судија има свој кабинет и своју судницу (нпр. Основни суд у Обреновцу, Основни суд у Бачкој Паланци или Основни суд у Зајечару), у другим судовима судије деле суднице јер их нема довољно (нпр. Основни суд у Лесковцу, Основни суд у Прокупљу или Основни суд у Пожаревцу), а у неким и кабинетима (нпр. Други основни суд у Београду, Основни суд у Новом Пазару или Основни суд у Нишу) или пак немају суднице уопште (већина прекршајних судова) или имају једну која се практично не користи (Основни суд у Краљеву). Ово све наравно утиче на учесталост вођења поступака, односно одржавања суђења и ефикасност судова, што за последицу има

неједнак приступ грађана правди. Поред тога, када се суђења воде у кабинетима или минијатурним судницама, остваривање начела јавности поступка је само мртво слово на папиру.

Основни и прекршајни судови махом деле зграде са другим институцијама, најчешће вишим судовима или јавним тужилаштвима, али и са правобранилаштвом, привредним судовима или, као што је већ речено, са општином. Ова околност такође утиче на мањак простора. Измештање несудских институција из судских зграда би ослободило значајан простор и омогућило судовима ефикаснији рад. Нарочито би требало имати у виду да су правобранилаштва и општинске управе, па и тужилаштва, странке у поступку и да њихов смештај у истој згради са судом може угрозити утисак независности и непристрасности суда код грађана. У појединим судским зградама, попут зграде суда у Новом Пазару, за Правосудну академију су резервисане одређене просторије које се већи део године уопште и не користе, већ стоје закључане, иако сами судови, а нарочито Прекршајни суд, имају значајан недостатак радног простора.

Посебан проблем стварају судске архиве које су у највећем броју судова пренатрпане јер нема довољно простора, па се за смештање предмета користе просторије ван суда, као што је то случај са основним судовима у Београду који „вишкове“ шаљу у складиште на Вилиним Водама, односно зграде у којима су судске јединице основних или одељења прекршајних судова. Председници судова се труде да ствари држе под контролом и углавном редовно излучују предмете, али их у томе некад спречавају надлежни архиви јер ни сами немају довољно капацитета, како људских тако и просторних.

Председници судова су често дужни да се брину и о другим зградама, мимо оне у којој је седиште суда. То је случај са судовима који имају судске јединице и одељења, односно пријемне канцеларије, на другим општинама. Рад судских јединица углавном ствара огромне трошкове, јер су то већином велике зграде које су некада били смештени судови, а сада их користи свега по

неколико судија и запослених за обављање свог посла, а потребно их је загревати, одржавати и реновирати. Пример за то су, рецимо, зграда судске јединице у Тополи, која је под управом Основног суда у Аранђеловцу или судска зграда у Ариљу у којој је пријемна канцеларија Основног суда у Пожеги.

Као што је већ поменуто, поједини судови реновирани су од стране одређених иностраних донатора, попут Европске уније, Агенције САД за међународни развој (УСАИД), Норвешке амбасаде итд. Ова помоћ судовима свакако много значи, јер судије и запослени раде у далеко адекватнијим условима и у могућности су да квалитетније и ефикасније обављају свој посао. Међутим, чини се да се у појединим судовима, приликом обележавања намештаја који је купљен из таквих донација, није довољно водило рачуна о државном суверенитету и утиску који та обележја могу оставити на грађане. Примера ради, у прекршајним судовима у Пироту и Руми, на столовима за којим седе судије док суде стоји ознака УСАИД-а све заједно са заставом Сједињених америчких држава. Судије доносе одлуке у име народа Републике Србије и у судницама не би смело да буде места ни за једну другу заставу до заставе управо Републике Србије, без обзира на захвалност другима због донираних средстава.

Опремљеност судова

Пројектни тим је, у погледу опремљености судова, прикупао податке и о функционалности и квалитету намештаја у суду, рачунарској опреми, приступу интернету и правно-информационом систему, као и возном парку. Током спровођења посета већини судова је пристигла већа количина рачунара од Министарства правде, чиме је значајно поправљена ситуација у погледу техничке опремљености. Оно што и даље мањка јесу штампачи, копијер машине и скенери. Поједини судови нису били обухваћени наведеном поделом рачунарске опреме, попут Прекршајног суда у Бачкој Паланци, а понегде су потребе велике, па ни то што је суд добио није било довољно да их подмири.

Судије имају ограничен приступ интернету, а од суда до суда је различито уређен приступ правно-информационом систему (ПИС). У већини судова, приступ ПИС-у има само неколико овлашћених лица, док је у појединим судовима то омогућено свим судијама, па и записничарима.

У погледу вођења база података о предметима, нејасно је због чега постоји више различитих система, па тако основни судови у свом раду користе системски програм под називом „Либра“, док прекршајни судови за те потребе имају систем под називом „Сипрес“.

Намештај у судовима је углавном застарео, поготово у судовима са већим бројем судија и запослених, где замена намештаја представља значајнију инвестицију. Мањи судови успевају да одрже пристojне услове у том погледу, повременим делимичним опремањем и у највећој мери заменом дотрајалих столица.

Оно на чему би се у свим судовима требало више ангажовати јесу посебни услови за рад записничара и дактилографа. Посао записничара и дактилографа је веома тежак и захтеван, те код оних запослених који тај посао раде дужи временски период може изазвати разне деформитете, односно професионална обољења, због целодневног седења и неприродног, тзв. принудног положаја руку. У том смислу, било би неопходно обезбедити ергономске столице и тастатуре овим запосленима како би им се омогућили хуманији услови за рад.

Слично као и са рачунарском опремом, у време спровођења посета од стране пројектног тима, судовима су стигли и нови аутомобили. Већина судова је добила нове „Фолксваген“ аутомобиле и на тај начин је возни парк значајно унапређен. Има судова којима нису обезбеђени аутомобили, попут прекршајних судова у Лазаревцу, Обреновцу и Бачкој Паланци, иако се надлежност неких од тих судова простире на веома великој територији или имају неколико одељења, односно судских јединица. Будући да неретко судије које су распоређене у јединицама/ одељењима не живе у општинама тих одељења већ на терито-

рији седишта суда, њихово свакодневно путовање на релацији седиште суда-судска јединица/одељење било би значајно олакшано ако бу суд поседовао возило. Без судског возила, судије зависе од тога да ли међуградски превоз саобраћа на датом локацији, односно да ли поседују сопствено возило.

Поједини судови су унапређивали возни парк привремено одузетим возилима у кривичном поступку, што се показало веома погрешним, јер су неретко улагали велики новац како би оспособили возило, да би оно потом, по окончању кривичног поступка, било враћено лицу од кога је одузето.

Додатни и изразито велики проблем у погледу набавке канцеларијског материјала је створен доношењем уредбе Владе Републике Србије¹ која је ступила на снагу 8.4.2023. године којом су сви судови, осим прекршајних и привредних, обавезни да јавне набавке врше преко Управе за заједничке послове републичких органа. Примена уредбе угрожава нормално функционисање судова на које се примењује јер се за набавку материјала плаћају вишеструко већи износи него пре почетка примене уредбе, а за које нису обезбеђена средства. Осим тога, уредба је у супротности са Законом о јавним набавкама.²

¹ Уредба о организацији и начину обављања послова централизованих јавних набавки на републичком нивоу, Службени гласник Републике Србије, број 25/2023 од 31. 3. 2023. године, а ступила на снагу 8. 4. 2023. године.

² Високи савет судства је 22. 4. 2024. године Уставном суду поднео предлог за оцену уставности и законитости члана 3 став 1 и члана 4 Уредбе о организацији и начину обављања послова централизованих јавних набавки на републичком нивоу од 31.3.2023. године.

ЉУДСКИ РЕСУРСИ

Људски ресурси ипак представљају и најзначајнији аспект судског система, јер ако нема довољно кадрова стручних, обучених и мотивисаних за рад, судски систем неће на прави начин функционисати и то никакви материјални услови не могу надоместити. Анализирајући људске ресурсе, пројекти тим је проверавао да ли судови имају довољно судија, судијских помоћника, приправника и волонтера, записничара, уписничара, ИТ техничара, архивара и других запослених, као и какав је њихов статус.

Када се правосуђе посматра у целини, стање се може оценити као незадовољавајуће, са тенденцијом ка критичном. Разлога за овакво стање је много, од тога да су материјални услови рада углавном лоши, као што је у претходној глави наведено, да су плате изразито ниске, а велика и специфична одговорност, да дипломирани правници неретко раде без накнаде, да друге правничке и повезане професије доносе много већу зараду уз мање труда, да многи запослени раде годинама са уговорима на одређено време и као намештеници, што им онемогућава напредовање и повећање плате, да нема адекватне обуке запослених, да је углед правосуђа на веома ниском нивоу итд. Наравно, нема сваки суд исте проблеме, али оно са чим се готово сваки суд суочава јесте перманентни недостатак довољног броја запослених одговарајуће стручности. Иако је већина наведених недостатака препозната Стратегијом људских ресурса у правосуђу за период 2022–2026. године³, утисак је да је веома мало

3 <https://pravno-informacioni-sistem.rs/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2021/133/1>

урађено на побољшању дугогодишњег стања. Одређени помаци који су направљени, попут повећања броја приправничких места или најаве повећања броја судија и помоћника, су учињени паушално, без суштинске анализе и систематичног приступа. На тај начин, само се привремено гасе поједина жарихшта, док се дубљи проблеми не решавају на системски начин.

Судије

Спроведеним посетама судова и анализом годишњих извештаја о раду судова, пројектни тим је утврдио да се највећи изазови судства, у погледу самих судија, огледају у недовољном броју судија, њиховом лошем материјалном положају, недостатку одговарајуће континуиране обуке судија и чињеници да велики број судија у релативно кратком временском периоду одлази у пензију.

Према Годишњем извештају о раду судова у Републици Србији за 2023. годину⁴, број судија, сходно Одлуци о броју судија у судовима,⁵ био је 3.102, док је попуњено било 2.636 судијских места, а ефективно је поступало 627 судија мање, односно, њих 2.475. Од тога, у основним судовима поступало је 1.186 судија, у односу на 1.456 одређених места, дакле 270 мање, док је у прекршајним судовима поступало 440 судија, у односу на 546 предвиђених места, односно 106 судија мање.

Стање на терену управо одражава податке из Извештаја о раду судова, јер је веома мали број судова који имају попуњена сва судијска места. Чак и у оним судовима у којима су попуњена сва судијска места, то је само привремено јер у наредних пар година значајан број судија испуњава услов за старосну пензију. Сам по себи, природни одлив судијског кадра одласком судија у

⁴ https://www.vrh.sud.rs/sites/default/files/attachments/SRPSKI%20-%20Godis%CC%8Cnji%20izves%CC%8Ctaj%20o%20radu%20sudova%20u%20RS%20za%202023.%20godinu_o.pdf

⁵ <https://www.paragraf.rs/propisi/odluka-o-broju-sudija-u-sudovima.html>

старосну пензију, не би требало да представља проблем јер је Високи савет судства у обавези да огласи избор судије најкасније шест месеци пре престанка судијске функције због навршења радног века.⁶ На тај начин, избегава се прављење заостака у раду суда. Међутим, таква пракса још увек није заживела у Високом савету судства (који и сам има проблема са смештајним простором и недовољним капацитетима у погледу људских ресурса).

Годинама уназад око 15–20% судијских места остаје непопуњено. По том основу судије одређених судова добијају увећане зараде, сходно члану 46. Закона о судијама. Ово правило није општепримењено и остаје нејасно зашто у појединим судовима или одељењима судова судије остварују право на увећање зараде по том основу, а у другима, који такође немају довољан број судија, не остварују то исто право. Наравно да има судова који су више оптерећени, па повећање зарада у циљу ефективнијег рада у одређеном временском периоду има смисла. Међутим, када такво стање траје годинама, управо се поставља питање остварења ефективности, имајући у виду да се само одређени, ограничени период, може радити преко оптималних капацитета, а да не дође до тзв. “сагоревања”.⁷

Повећање зарада не би смело да буде оправдање за дугорочну непопуњеност судијских места, нити је законодавац ту могућност предвидео као трајно решење, већ би требало попуњавати сва предвиђена судијска места, како би се смањила оптерећеност судија, а у циљу побољшања, како квалитета у обављању судијске функције, тако и ефикасности, односно смањења дужине трајања поступака, док би питање материјалног поло-

⁶ Члан 53. став 2. Закона о судијама, Службени гласник Републике Србије, број 10/2023.

⁷ О проблему „сагоревања“ судија Друштво судија је писало у публикацији *Испираживање професионалној интелектуалној судији*, објављеној 2023. године.

жаја требало решавати на други начин, системски, а не *ad hoc* потезима.

Као што је већ речено проблем који може бити горући у наредним годинама јесте одлазак великог броја судија у старосну пензију. Наиме, према Годишњем извештају о раду судова у РС за 2023. годину, од укупно 2.636 судија који су обављали судијску функцију било је њих 907 старости између 50 и 60 година и 566 старијих од 60 година, што значи да у наредних десетак година у пензију одлази готово 60% од свих садашњих судија. Када се има у виду да тренутно у судству има свега 1.721 судијски помоћник, јасно је да то неће бити довољан број за попуњавање упражњених судијских места, с обзиром да ће и неки од њих у међувремену отићи у пензију са те позиције, као и да сви они не конкуришу за судијска места.

Наравно, судије се не бирају само из реда судијских помоћника, али је то ипак најобученији кадар за избор на судијску функцију. Овај проблем продубљује се даље када се има у виду стање у погледу броја судијских приправника, где постоји мали степен заинтересованости најбољих правника за обављање приправничког стажа у суду и веома мали број плаћених приправничких места. Поставља се питање ко ће поунити упражњена места судијских помоћника, када већина њих који су сада на тим позицијама буде изабрана за судије. Примери судова којима предстоји изазовни период због старости судија јесу основни судови у Младеновцу, Прибоју и Сремској Митровици у којима више од половине судија испуњава услов за старосну пензију у наредних неколико година.

Материјални положај судија је такође разлог ниске заинтересованости најбољих правника за обављање овог позива и највећи узрок незадовољства судија. У готово сваком суду који је пројектни тим посетио, саговорници су изразили незадовољство висином судијске плате. Ово не чуди, будући да су плате судија међу најнижим у Европи – мању плату имају само судије у Молдавији, Грузији и Северној Македонији, према подацима

Европске комисије за ефикасност правосуђа Савета Европе.⁸ Осећај незадовољства додатно појачава чињеница да у појединим судовима неки судијски помоћници, са доста година радног стажа, имају већу плату од судија, па и председника суда. Беспредметно је објашњавати колико је ово погрешно и неприхватљиво. То наравно не значи да плате судијских помоћника треба смањивати, напротив, већ да је неопходно судијске плате повећати. Према поменутом извештају Европске комисије за ефикасност правосуђа, плата судије је већа свега 1,9 пута у односу на просечну плату у Србији.

Важно је подсетити да је судијама, због достојанства функције коју обављају и потребе да буду не само непристрасни, већ и да одају утисак непристрасности, како би грађани имали право на правично суђење, забрањено да се баве додатним послом и на тај начин стичу додатне приходе. Исто тако треба напоменути да у просечну плату улазе зараде како високо образованих, тако и грађана који раде без значајног образовања, док су судије по природи посла међу најобразованијим појединцима у земљи.

Судијски помоћници

Према Правилнику о мерилима за одређивање броја судског особља у судовима⁹ у основним, вишим и привредним судовима би требало да ради судијских помоћника у броју од најмање 2/3 од броја судија, односно да на сваке три судије буде запослено два помоћника, док би у апелационим судовима, Привредном апелационом, Прекршајном апелационом, Управном и Врховном суду, однос судија и судијских помоћника/судских саветника требало да буде 1/1, односно да на сваког судију долази један

⁸ Више о овоме видети у публикацији Друштва судија Утицај друштва судија на нови правни оквир судства у Србији и препоруке за унапређење, стране 48–50

⁹ http://demo.paragraf.rs/demo/combined/Old/t/t2009_09/t09_0254.htm

судијски помоћник. Код прекршајних судова, Правилник прописује нижи однос броја запослених помоћника у односу на број судија, па би на сваких 9 судија требало запослити 2 судијска помоћника.

У основним судовима које је пројектни тим обишао, однос судијских помоћника и судија је у просеку 1:2, дакле на 2 судије долази један судијски помоћник, с тим да постоје огромне разлике од суда до суда. Тако је у појединим мањим основним судовима, попут оних у Димитровграду, Прибоју и Сјеници, запослен свега по један судијски помоћник који помаже у раду 5–6 судија. И у неким већим судовима није боља ситуација, па тако у Основном суду у Пироту има 5 судијских помоћника, а 15 судија, у Основном суду у Јагодини има 6 помоћника, а 16 судија, а у Основном суду у Лазаревцу само 4 помоћника и 14 судија. У највећем суду у Србији – Првом основном суду, у ком тренутно поступа чак 139 судија ради свега 49 судијских помоћника. Позитивни примери су Основни суд у Панчеву, који броји 27 судија и 20 помоћника, Основни суд у Сремској Митровици, који има 11 судија и 8 помоћника и Основни суд у Новом Саду са 86 судија и 65 судијских помоћника. Важно је напоменути да у многим судовима судијски помоћници обављају и послове судске управе, односно врше послове секретара суда.

У прекршајним судовима које је пројектни тим обишао, када се погледа просек, делује да је стање знатно боље, чак је и испуњен однос предвиђен Правилником – односно на 9 судија запослено је 2 судијска помоћника. Ово је ипак само привидно, јер се до праве слике долази када се из рачунице извуче прекршајни суд у Београду. Прекршајни суд у Београду има 106 судија и чак 46 судијских помоћника, далеко изнад односа прописаног Правилником. Када из рачунице изузмемо Прекршајни суд у Београду, остали прекршајни судови које је пројектни тим обишао броје свега 1 помоћника на готово 7 судија. Неки судови немају ниједног помоћника, попут прекршајних судова у Параћину, Пријеполу и Лесковцу, а многи имају само једног по-

моћника, који је најчешће и секретар суда, попут прекршајних судова у Неготину, Прокупљу, Пироту, Пожаревцу, Јагодини, Трстенику, Аранђеловцу, Сремској Митровици, Младеновцу, Бачкој Паланци, Обреновцу, Лазаревцу и Зајечару.

Иако је у претходном тексту наведено да плата судијских помоћника може бити виша и од судијске, у највећем број случајева то није тако. Почетна плата судијских помоћника је значајно нижа од просечне плате у Републици Србији. Дакле, ови натпросечно образовани правници, са положеним правосудним испитом, раде за плату нижу од просечне.

Важно је напоменути да судијски помоћници неретко (у појединим судовима готово 1/3 њих) раде по основу уговора на одређено време. Овакав тип ангажовања практично онемогућава судијске помоћнике да живе и раде без оптерећења, јер су у сталној неизвесности због непостојања јемства да ће им уговор о раду на одређено бити продужен. Осим тога, са таквом врстом уговора о раду они не могу аплицирати ни у банци за кредит, нарочито дугорочни, а да би решили егзистенцијална питања, од којих је најважније решавање стамбеног питања, што их даље угрожава на личном плану и у погледу планирања породице. Притом, према подацима Врховног суда, судијски помоћници су просечне старости од 41 године. У тим годинама, људи који су толико труда и рада уложили у образовање и усавршавање не би смели да брину о основним егзистенцијалним потребама.

Посебно треба истаћи да у појединим судовима и даље постоје судијски помоћници који волонтирају, односно раде без икакве накнаде. Околност да дипломирани правници са положеним правосудним испитом и неколико година искуства раде без накнаде представља робовласништво 21. века коме је потребно у што краћем року стати на пут и омогући им достојанствен живот.

Када је у питању заснивање радног односа на неодређено време судијских помоћника, примећено је да неки судови цео поступак спровођења јавног конкурса поверавају Служби за управљање кадровима. Мишљења смо да би судови требало да сами формирају своје комисије у складу са чл. 61 став 1. и 2. Закона о државним службеницима¹⁰ и Правилником о саставу конкурсне комисије, начину провере компетенција, критеријумима и мерилима за избор на извршилачка радна места у судовима и јавним тужилаштвима¹¹, с обзиром на специфичност посла који обављају судијски помоћници, а који се никако не може уподобити послу класичног државног службеника. Комисија састављена од запослених у суду и обавезно учешће бар једног судије у раду Комисије обезбеђује квалитетнији избор судијских помоћника у складу са потребама судова.

Судијски помоћници су за судство од великог значаја. Пре свега, они обављају велики број стручних послова у сврху растерећења судија и боље ефикасности судства као целине. Са друге стране, они су и будућност судства, јер се у раду обучавају за судијску функцију и углавном представљају најсигурнију и најбољу базу за избор будућих судија. У том смислу, њихов радноправни и материјални положај је неопходно значајно унапредити.

Исто тако, неопходно је и повећати број судијских помоћника, како би сваки судија имао адекватну помоћ, али и како би била боља „понуда“ за избор најквалитетнијих на судијску функцију. За унапређење положаја судијских помоћника, најпре је потребно променити прописе како би надлежност над бројем, статусом и положајем судијских помоћника прешла са Минис-

¹⁰ Закона о државним службеницима, Службени гласник Републике Србије број 79/05, 81/05, 83/05, 64/07, 67/07, 116/08, 104/09, 99/14, 94/17, 95/18, 157/20 и 142/22

¹¹ Правилник о саставу конкурсне комисије, начину провере компетенција, критеријумима и мерилима за избор на извршилачка радна места у судовима и јавним тужилаштвима Службени гласник Републике Србије број 30/19

тарства правде на Високи савет судства, а затим и пребацити буџетску надлежност са Министарства правде на Високи савет судства, како би исти могао ефективно да управља судским системом.

Судијски приправници

У судовима које је пројектни тим обишао могу се наћи три групе правника који обављају послове судијских приправника. То су правници запослени на позицијама судијских приправника, правници који нису запослени али добијају неку накнаду од бироа за запошљавање или преко неког од програма попут „Моја прва плата“ и правници који волонтирају, односно раде без икаквих примања.

Судијски приправници су у судском систему практично маргинална група. Доскоро је у судском систему било словом и бројем 10 судијских приправника. Сада је тај број повећан на 130, међутим и то је изразито мало, јер је Правилником о мерилима за одређивање броја судског особља у судовима предвиђено да број судијских приправника треба да буде 1/3 од броја судија основних, виших и привредних судова, као и на сваких 9 судија по један приправник у прекршајним судовима. Дакле, морало би их бити најмање 600–700 у судском систему.

Када се узму у обзир наведени бројеви, не чуди податак да у судовима које је пројектни тим посетио готово да нема приправника, већ су углавном волонтери, односно правници који нису запослени у суду већ, у најбољем случају, накнаду за рад добијају од других институција. Конкретно, накнаде се добијају преко пројекта „Моја прва плата“ или преко стручне праксе Националне службе за запошљавање. Ангажовање у првом случају траје шест месеци, а у другом годину дана, док је у оба случаја накнада око 35.000 динара месечно, при чему у овим случајевима приправници не заснивају радни однос, па им се наведени периоди у којима обављају редован рад са пуним радним временом у судовима не урачунава у пензијски стаж, а различита су и

тумачења о томе да ли се овај период третира радним искуством касније потребним за заснивања радног односа на одређеним пословима. Подсетимо, то су високообразовани људи, који раде за накнаду знатно мању од минималне зараде, а тај период њиховог рада је у систему формално невидљив.

Нити један прекршајни суд који је посетио пројектни тим, нема запосленог приправника, а у само седам судова волонтирају правници – њих укупно 14. У основним судовима је за нијансу боља ситуација, али је општи утисак да се, поред незнатног броја приправника који су запослени, број волонтера и оних који су заинтересовани за рад у суду драстично смањио.

Правници се у све већем броју опредељују за рад у банкама, предузећима, код нотара, јавних бележника, у адвокатури, међународним организацијама, а све мање за дугогодишњи неплаћени рад са неизвесним запослењем. Када се узму у обзир сви наведени недостаци сасвим је логично опредељење младих правника да срећу потраже на другој страни. Уколико се радни статус и материјални положај судија и запослених у судству значајно не поправи, за рад у суду се неће опредељивати најбољи правници, већ они који нису успели да се запосле на другим пословима.

У појединим мањим градовима, попут Димитровграда, Лебана и Књажевца, поред наведених проблема јавља се и тај да и када суд има отворену приправничку позицију нема кога да запосли јер на бироу нема нити једног незапосленог правника. Узрок овоме није висока запосленост, већ својеврсна друштвена централизација. Млади из мањих места у веће градове одлазе на школовање и по завршетку истог ретко када се враћају кући у своје средине, јер у њиховим местима нема више културног и спортског живота, нема привреде да подиже стандард, све је мање услова за адекватно образовање, лечење, па нису мотивисани да у тим местима граде породице и каријере, већ се та мања места лагано гасе и одумиру. Резултати се очито рефлектују и на правосуђе.

Остали запослени

Ситуација у погледу осталих запослених је доста разнолика и од суда до суда се разликује. Судови углавном имају довољан број запослених али су они неретко запослени на позицијама на којима нису од највеће користи суду. Разлог томе је што су се надлежности и седишта судова мењала у више наврата, па су се мењале и потребе суда и запошљавали људи који су касније постајали својеврстан технолошки вишак. Председници судова са бољим менаџерским способностима вршили су преквалификације запослених и уводили ред у суд, док су други остављали *status quo*, па и данас имају запослене који нису довољно продуктивни.

Други велики проблем је што у судовима ради чак 2.700 лица који су намештеници. Они имају фиксна примања – не могу напредовати кроз платне разреде и по том основу добијати већу плату. Ту је и проблем „старог“ правосуђа – просечна старост државних службеника, изузев судијских помоћника, је 49 година, док је просечна старост намештеника 51 година, а интересовање младих за рад у суду минимално или готово никакво. Ово из разлога што су плате веома близу минималних зарада, уговори често на одређено време, а ради се доста, уз велики степен одговорности.

Записничара у судском систему углавном има колико и судија, у складу са Правилником о мерилима за одређивање броја судског особља у судовима, што обезбеђује несметан рад када сви раде. Међутим, чињеница да их има колико и судија, прави проблеме у случају дужих боловања и спречености за рад, што није ретка ситуација због високе просечне старости записничара и физички напорног посла који у великом броју случајева доводи до здравствених сметњи и болести. У тим ситуацијама, судије морају делити записничаре, чиме се значајно смањује ефикасност судства. Иако наизглед има довољно записничара, перспектива није светла, јер ће велики број њих, као и судија, отићи у пензију у наредном периоду, а све је мање младих који

су заинтересовани за обављање овог посла, с обзиром да је напоран, а мало плаћен.

На позицијама систем администратора и ИТ техничара по судовима углавном су запослени људи без адекватне школе за те послове. Разлог томе је, наравно, тај што они који су школовани за те послове зарађују вишеструко више у привредним делатностима. У многим судовима, превасходно прекршајним, нико није запослен на позицији која пружа техничку подршку, а често немају ни систематизовано радно место. Интересантно је да је многим прекршајним судовима помоћ у виду техничке подршке и одржавања интернет страница, пружао један запослени из Прекршајног суда у Новом Саду. Пред крај спровођења овог пројекта, пројектни тим је сазнао да је тај запослени престао да ради јер је остварио услов за старосну пензију, па је питање како ће изгледати даље функционисање прекршајних судова у информатичко-техничком аспекту.

Значајно је напоменути и да организована системска обука запослених у правосуђу практично не постоји, било да се ради о судијским помоћницима, било о осталим запосленима. Судијски помоћници се наравно обучавају за судијску функцију радом са судијама, међутим нема организоване додатне обуке од стране Правосудне академије, како за њих, тако ни за остале запослене.

ДОСТУПНОСТ СУДОВА

У погледу доступности судова грађанима, пројектни тим је проверавао постојање огласне табле, обичне и електронске, постојање, изглед и ажурност интернет страница судова, као и праксу тзв. отворених врата судова за грађане.

Сви судови имају једну или више класичних огласних табли које се углавном налазе код самог улаза или у холу који води ка судницама. Свега неколико судова има и електронску огласну таблу која функционише, попут Првог основног суда у Београду, Основног суда у Новом Саду или Основног суда у Лесковцу. Сви судови имају интернет странице, које углавном имају само основне податке и информаторе о раду, а ажурирају се редовно, односно по потреби.

Већина судова нема праксу тзв. отворена врата судова, а према грађанима, мада нема ни нарочитог интересовања за тако нешто. Судови који на својим општинама имају факултете и правно-биротехничке школе „отварају“ своја врата ученицима и студентима. У оквиру пројекта Отворена врата правосуђа, у многим судовима су одржане тематске дебате, чијом организацијом и ефектима су судије изразито задовољне и сматрају да би са том праксом требало наставити.

Веома мали број судова има рампу за инвалиде, а у многим прекршајним судовима, због неприкладног прилаза, нема ни услова за њено постављање.

САРАДЊА СА ОСТАЛИМ АКТЕРИМА У ПРАВОСУЂУ

Током обилазака судова, пројектни тим је прикупљао информације о сарадњи судова са другим актерима у правосудју, па су тако саговорници упитани за квалитет сарадње са јавним тужилаштвом, полицијом, јединицама локалне самоуправе и њеним органима, адвокатима итд. Ставови саговорника се значајно разликују у зависности од тога да ли је у питању прекршајни суд или основни.

Судије и председници основних судова највише замерки имају на рад Центра за социјални рад. У више судова, попут Првог основног суда у Београду, основних судова у Пироту, Новом Пазару, Обреновцу, Младеновцу и Куршумлији, истичу да Центрима за социјални рад мањка стручног особља, да веома споро поступају, да решења доносе са великим закашњењем, као и да је комуникација лоша.

Поред тога, судије често имају осећај да је суд у служби јавних извршитеља, иако би јавни извршитељи требало да буду ти који помажу судовима у унапређењу ефикасности, спровођењем поверених јавних овлашћења.

У појединим градовима судије су имале замерке на рад полиције и јавног тужилаштва, у погледу недовољно квалитетне сарадње, али је оваква ситуација ипак спорадична, у највећем броју случајева истичу да је сарадња добра.

Саговорници из прекршајних судова, са друге стране, далеко веће замерке имају на рад полиције и јавних тужилаштава. Према тврдњама појединих, полиција превелики део капацитета

посвећује другим пословима, попут стражарења у школама, па не поступају ревносно по налозима за довођење окривљених. Истичу и замерке на стручност, али и ажурност, приликом писања иницијалног акта за покретање прекршајног поступка, од стране полиције.

У погледу јавних тужилаштава, судије прекршајних судова сматрају да су они за тужилаштво практично невидљиви и да јавни тужиоци, иако примарно овлашћени за подношење захтева за покретање прекршајног поступка, једноставно не обраћају довољно пажње на прекршајне судове. Пример за то су ситуације у којима се окривљени терети за прекршај за који је прописана казна затвора – тада по закону јавни тужилац мора да се изјасни да ли ће да гони окривљеног или не. У неким местима, тужилаштва се по том питању не изјашњавају одмах, већ чекају по месец-два дана да се „накупи“ довољно таквих предмета и онда једним дописом одговоре да не желе гонити окривљеног. У прекршајним поступцима рокови су изузетно кратки и овакво поступање често доводи до застаревања вођења прекршајног поступка.

Оно што су готово сви саговорници из прекршајних судова навели као велики проблем, јесу адвокатске тарифе и неретко несавесно поступање адвоката, које судове уводи у ситуацију да им је блокиран рачун.

Наиме, раније није постојала пракса ангажовања адвоката у прекршајним поступцима, будући да су то често лако доказиве и неретко неспорне ситуације, међутим то се у последње време променило значајним повећањем адвокатске тарифе. Поједини адвокати су увидели да заступањем окривљених у прекршајном поступку, због кратког рока застарелости, одуговлачењем лако могу „успети у поступку“ и наплатити своје трошкове који су често несразмерно већи од запређене новчане казне. Пример је ситуација у једном прекршајном суду у коме је адвокат, за заступање окривљеног, наплатио трошкове у висини од 470.000 динара, а окривљеном је стављан на терет прекршај за који је мак-

симална запрећена казна 20.000 динара. Таквим поступањем адвоката, судови месечно издвајају по неколико милиона динара за трошкове, па им понекад рачуни за плаћања заврше и у блокади. Извесно је да свако има право на одбрану, али се ни права не смеју до те мере злоупотребљавати, те је у том смислу неопходно да држава, у што краћем року, стане на пут овој својерсној злоупотреби права.

НЕРАВНОМЕРНА ОПТЕРЕЂЕНОСТ СУДОВА

У парничним одељењима основних судова у Србији (њих 66) на крају 2023. године остало је нерешено по судији: 24 предмета у Димитровграду, 30 у Сенти, 38 у Мајданпеку, 38 у Шиду, 59 у Вршцу, наспрам 339 у Пријепољу, 342 у Младеновцу, 359 у Лесковцу, 363 у Обреновцу, 583 у Ивањици и 1.083 предмета у Лебану. У истом моменту у Првом основном суду у Београду остало је по 465 предмета по судији (укупно 29.823 предмета у парничној материји), а у Трећем основном суду у Београду чак по 1.428 предмета на сваког од 30 судија у парничној материји (укупно 42.866 предмета у парничној материји).

На крају 2023. године у 66 основних судова у Србији преостало је 181.504 парничних предмета на 691 судију у парничној материји, од којих 77.844 предмета у три основна суда у Београду (29.823 у Првом, 5.155 у Другом и 42.866 у Трећем основном суду) на 112 парничних судија у тим судовима (64 судија у Првом, 18 у Другом и 30 у Трећем основном суду).

Дакле, на крају 2023. године 16% парничних судија у београдским основним судовима (у односу на укупан број парничних судија у 66 основних судова у Србији) задужено је са 41% од укупног броја парничних предмета свих основних судова у Србији (док је 84% судија у преосталим основним судовима у Србији задужено са 59% парничних предмета).

Једна од краткорочних мера за решавање проблема несразмерне и превелике оптерећености београдских судова била је делегација надлежности тзв. банкарских предмета из београд-

ских основних судова у све остале основне судове на територији Републике Србије (при чему се није водило рачуна ни о оптерећености тих судова, од којих су поједини били већ преоптерећени).

У циљу решавања тог евидентног проблема могуће је размотрити тзв. "аутоматску делегацију", односно осмислити и развити модел аутоматског „преливања предмета”, како би се прекомерно оптерећени судови растеретили и предмети распоредили судовима који имају значајно мањи број предмета у раду (за које би решење била потребна измена Закона о уређењу судова).

Изложени подаци јасно указују на то да је неопходно најпре решити акутни проблем превеликог и несразмерног оптерећења појединих великих судова, нарочито београдских, и обезбедити мању и равномернију оптерећеност судова и судија (одређивањем адекватног броја судија за сваки суд) и тако обезбедити предуслов не само за ефикасно решавање спорова у разумном року, већ и за једнак временски приступ правди за све грађане и за унапређење квалитета поступања и одлучивања судија уз уједначено тумачење и примену права. Само све те мере предузете заједно, логично, могу да обезбеде предвидиве судске одлуке и правну сигурност и да ојачају поверење грађана у судство.

СИТУАЦИЈА СА ПРЕКРШАЈНИМ СУДОВИМА

Као што се може видети из претходно наведеног, не рачунајући Прекршајни суд у Београду, већина других прекршајних судова је у заиста независној позицији, што у погледу смештајних капацитета и материјалних услова, тако и у погледу људских ресурса којима располажу. На све то, прекршајне судије наводе да, због односа других институција према њима и плате која је нижа од плата судија основних судова, себе виде као „судије другог реда“. Прошло је готово петнаест година од увођења прекршајних судова у судски систем, а утисак је да они још увек нису у пуном капацитету део система.

У прекршајним судовима у мањим местима суди веома мали број судија, тако рецимо у прекршајним судовима у Бачкој Паланци, Горњем Милановцу, Младеновцу и Рашкој суди свега по четири судије. Ово, посебно у оним судовима који поступају имају и одељења у другим градовима, представља значајан изазов у погледу обезбеђивања права грађана на случајног судију. Примера ради, у Прекршајном суду у Пријеполу у Одељењу у Прибоју суди само један судија. Он практично одлучује о свим прекршајима у граду у ком поступа. У тој ситуацији, право грађана на случајног судију се апсолутно не може остварити. При том је веома упитна концетрација овлашћења и одговорности у једном лицу.

Наведени проблеми би могли бити решени интегрисањем прекршајних судова у основне судове. На овај начин превазишао би се низ изазова са којима се сусрећу прекршајни али и

основни судови. Наиме, у највећем броју случајева био би решен проблем смештајних капацитета, јер би се судије које суде прекршајну материју прикључиле осталим судијама у основним судовима. Људски ресурси би били обједињени и оптималнији за лакше управљање, али и отпорнији на редовне промене и одласке у старосну пензију. Затим, у оним местима у којим постоји висок степен оптерећености основних судова, а низак степен прекршајних, интегрисање би пружило прилику да се променом судеће материје, растерете судови и уједначи оптерећеност. Поред тога, судије прекршајних судова би на тај начин постале судије основних судова и биле како статусно тако и материјално изједначене са својим колегама које суде у основним судовима.

ПРЕПОРУКЕ

- Приоритетно и у што краћем року значајно побољшати материјални положај носилаца судијске функције, као и свих запослених у судству, при чему водити рачуна о одговарајућој сразмери у разлици плата у односу на сложеност, тежину посла и одговорност (посебно између носилаца судијске функције и виших сарадника), а све у циљу регрутовања најквалитетнијег правничког и другог кадра за рад у судовима.
- Урадити анализу броја заосталих предмета и прилива предмета у последње три године, посебно у основним и прекршајним судовима и у складу са добијеним резултатима мењати Одлуку о броју судија у судовима, а последично и о броју запослених у судовима.
- Ревидирати постојеће правилнике о систематизацији радних места у судовима, с посебним освртом на број запослених и врсту извршилачких радних места у основним и прекршајним судовима који су у судски систем враћени 1.1.2014. године, тако да сваки од судова има, поред адекватног броја и одговарајућу структуру запослених, а да би судови функционисали у складу са позитивним прописима и остваривали своју уставну улогу.
- Знатно повећати број судијских приправника у основним и прекршајним судовима у наредном периоду, као дугорочну меру, имајући у виду чињеницу да 60% судија у наредној деценији остварује право на старосну пензију, а да постојећи број судијских помоћника није довољан да та места попуни.

Такође, укинути досадашњу праксу да дипломирани правници приправнички стаж обављају без накнаде, односно обезбедити им да примају адекватне зараде, имајући у виду њихово образовање и врсту и тежину посла који обављају и тиме привући најбоље правнике да бирају судијску професију.

- Организовати одговарајућу континуирану обуку за судије, за судијске помоћнике и приправнике, али и за све остале запослене, у складу са утврђеним потребама које периодично преиспитивати, те размотрити увођење обавезне почетне обуке за све новозапослене државне службенике и намештенике.
- Надлежност над запосленима у правосуђу, у складу са Стратегијом људских ресурса, као и буџетску надлежност у потпуности пренети са Министарства правде на Високи савет судства.
- Израдити попис свих неадекватних објеката које користе судови, затим утврдити које радове је неопходно извести на њима да би испуњавали основне услове за рад, а да би се у истима несметано могла одвијати суђења, па у складу са приоритетима извршити инвестициона улагања у објекте.
- У циљу решавања несразмерног оптерећења појединих великих судова, нарочито београдских, неопходно је у што краћем року попунити сва упражњена судијска места, затим размотрити постојећу мрежу судова, измене Оквирних мерила за одређивање броја судија у судовима опште надлежности и посебним судовима и Одлуке о броју судија у судовима, измене Правилника о мерилима за одређивање потребног броја судског и тужилачког особља, ради повећања броја судијских помоћника, као и измене Закона о парничном поступку у делу који се односи на месну надлежност судова.
- Дефинисати и јавно објавити критеријуме за расподелу средстава судовима за набавку и одржавање свих инфраструктурних ресурса.

- Уколико се задржи постојећа надлежност Министарства правде у односу на финансирање запослених у судовима и старање о смештајним условима, опремању и обезбеђењу судова, развој и спровођење капиталних пројеката и других програма, неопходно је унапредити консултативни процес ресорног министарства са представницима правосуђа (председницима судова) у циљу бољег сагледавања ситуације на терену.
- Размотрити потребу постојања прекршајних судова као судова посебне надлежности и могућност да се у оквиру основних и апелационих судова формирају одељења за прекршаје (измена Закона о уређењу судова, Закона о седиштима и подручјима судова и јавних тужилаштава). Формирање посебних одељења у оквиру судова опште надлежности решило би у великој мери проблем смештајних капацитета прекршајних судова, утицало би на лакше, ефикасније и економичније управљање судовима и боље решавање инфраструктурних и кадровских ресурса како у погледу носилаца судијске функције, тако и осталих запослених у судовима, а ово би био и један од начина решавања проблема разлике у плати између судија прекршајних судова и судова опште надлежности.
- Уколико се задржи решење постојања прекршајних судова као судова посебне надлежности, преиспитати постојећу мрежу прекршајних судова и њихово смештање у судске зграде.

Kingdom of the Netherlands